ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У СКЛАДІ КООПЕРАТИВІВ

Т. В. Попова, к. е. н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет
С. В. Кальченко, д. е. н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

У статті авторами здійснено порівняльну оцінку ефективності виробництва продукції рослинництва селянськими господарствами, використовуючи альтернативні методичні підходи, шляхом застосування оптимізаційної моделі використання ресурсного потенціалу на кооперативних засадах.

Ключові слова: *селянське господарство, аграрне виробництво, ефективність, методика оцінки, математичне моделювання.*

Постановка проблеми. За сучасних умов розвитку аграрного сектору економіки України суттєво зросло значення малих форм аграрного виробництва, питома вага яких в загальному обсязі сільськогосподарської продукції становить близько 60%, а по окремих

галузевих напрямках (овочівництво, картоплярство, садівництво та ін.) перевищує 90% [5]. Слід при цьому відмітити, що, незважаючи на суттєвий вклад селянських господарств у вирішення соціально-економічних питань як на рівні регіону, так і в загальнонаціональному масштабі, вони залишаються лише об'єктом державних заходів в сфері розвитку сільських територій, позбавлені права бути повноцінним суб'єктом аграрних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика наукового обґрунтування ефективного функціонування малих форм аграрного виробництва знайшла своє відображення в працях М. Й. Маліка [2], В. Я. Месель-Веселяка [1], О. В. Чаянова [6], А. М. Челінцева [7], О. М. Орлатого [4], Т.І. Яворської [10] та ін. Водночас, на нашу думку, потребують подальшого вивчення питання моделювання способів використання наявного ресурсного потенціалу селянських господарств, а також пошук шляхів підвищення ефективності їхнього функціонування.

Мета та методика дослідження. Метою статті є визначення економічної доцільності перспектив організації економічної діяльності селянських господарств у складі обслуговуючих кооперативів з метою оптимізації використання наявних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, слід розглядати селянські господарства як одну з небагатьох форм аграрного виробництва, члени якої зацікавлені у збереженні та підвищенні якості природних ресурсів, а також забезпеченні сталого розвитку сільських територій, що є однією з невід'ємних умов їхньої життєдіяльності. На сучасному етапі розвитку вітчизняного аграрного сектору суттєво зросла роль селянських господарств як форми здійснення виробничо-господарської діяльності, що водночас виконує важливі соціальні функції, пов'язані із забезпеченням розвитку сільських територій.

Розглядаючи соціально-економічний ефект від функціонування селянських господарств, необхідно відмітити його складний та багатоаспектний характер. Розрахунок економічної ефективності, тобто співвідношення витрачених ресурсів та отриманого результату здійснюється за загальноприйнятою методикою розрахунку ряду показників (прибуток, рентабельність, фондовіддача тощо). Соціальний ефект від активності селянських господарств слід, на нашу думку, розглядати на макро- та мікрорівнях. В першому випадку доцільно вивчати вплив активності селянських господарств на загальний рівень зайнятості сільського населення, збереження його чисельності, розвитку соціальної інфраструктури тощо. На мікрорівні

дослідження має бути спрямовано на окрему родину, підвищенні її добробуту.

Одним із напрямків забезпечення ефективного економічної діяльності селянських господарств є організація науково обґрунтованого використання наявного виробничого потенціалу, зокрема земельних та трудових ресурсів. В цьому аспекті доцільним є їх об'єднання з метою оптимізації виробничих факторів при забезпеченні максимального цінового ефекту.

Об'єктом дослідження було обрано обслуговуючий кооператив «Холодмаш", який функціонує на території Семенівського району Запорізької області. Членами кооперативу є 120 селянських господарств, загальна земельна площа становить 16,01 га. Для сільськогосподарського виробництва використовується близько 10 га. Решта території знаходиться під житловими або господарськими будівлями та спорудами. Отже, відповідно до потреб кооперативу доцільним є визначення оптимальної структури земельних площ, що забезпечувала б отримання максимального цінового ефекту за умов використання наявної та проектної технологій членами кооперативу. Остання передбачає нову технологію вирощування овочевих та плодових культур, яка характеризується активним використанням засобів малої механізації, збільшенням площ під садовими культурами, що є менш трудомісткими.

При розрахунку обсягу робочого часу, який може бути використано, нами враховувалися наступні особливості функціонування особистих селянських господарств. Загальна тривалість польових робіт складає 9 місяців (з березня по листопад). В зимовий період члени селянських господарства здебільшого займаються домашньою роботою та відпочивають. За даними анонімних опитувань в середньому щомісяця у полі (городі) та саду селяни працюють 25 днів. Загальний обсяг безпосередньо польових робіт складає щодня близько 4 годин. Середня кількість членів одного селянських господарства становить 2,8. Таким чином, загальний фонд робочого часу кооперативу протягом робочого періоду дорівнює 302,4 тис. люд.-год.

При розв'язанні задачі симплекс-методом засобами MathCad отримано оптимальне рішення, згідно з яким для отримання максимального цінового ефекту за умов використання діючої технології рекомендується наступні земельні площі: 0,5га - земельна площа томатів; 2 га - земельна площа картоплі; 0,2 га – земельна площа моркви; 5 га - земельна площа черешні; 0,3 га - земельна площа

яблук; 2 га - земельна площа персика. При даному розподілі загальна сума цінового ефекту складатиме 407900 грн.

При розв'язанні задачі симплекс-методом засобами MathCad при визначенні змінних для проектної технології отримано оптимальне рішення, згідно з яким для отримання максимального цінового ефекту рекомендується наступні земельні площі: 0,5 га – земельна площа томатів; 2,15 га - земельна площа картоплі; 0,1 га – земельна площа моркви; 4,9 га - земельна площа черешні; 0,4 га - земельна площа яблук; 1,95 га - земельна площа персика. При даному розподілі загальна сума цінового ефекту складатиме 608700 грн.

Як бачимо, шляхом інтенсифікації сільськогосподарського виробництва та організації діяльності на кооперативних засадах можливо суттєво скоротити затрати робочого часу в особистих селянських господарствах та збільшити розмір цінового ефекту.

Важливим також є співставлення необхідних затрат робочого часу на виробництво продукції рослинництва як по старій, так і по новій технології, із загальним фондом. Приймаючи до уваги дані по затратах робочого часу серед селянських господарств, а саме 9 місяців, 25 днів щомісяця і 4 години щоденно, та зіставивши дані розрахунків із обсягом необхідних витрат робочого часу, ми приходимо до висновку, що кількість працюючих при використанні земельних та трудових ресурсів за існуючою технологією може складати 35 осіб, а за проектною - 25 осіб.

Отже, по-перше, запровадження наукового обґрунтованих методів виробництва сільськогосподарської продукції, яке має товарне спрямування, звільняє значні обсяги трудових ресурсів, які можуть бути задіяні за умов створення умов диверсифікації господарської діяльності, що є можливим на засадах кооперації. При цьому даний процес можливо розглядати як в масштабі аграрної галузі (птахівництво, вирощування ягід тощо), так і оцінювати перспективи виходу селянських господарств за її межі (торгівля, надання сервісних послуг тощо). Людський склад кооперативу (120 селянських господарств) в середньому складає 336 осіб, життєдіяльність яких, за рахунок впровадження науково обґрунтованих заходів цілком реально вивести на якісно інший рівень. Ці факти слугують додатковим аргументом щодо доцільності об'єднання зусиль селянських господарств на базі створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

Висновки. Як підтверджують наявні розрахунки, функціонування селянських господарств на принципах кооперації є доцільним, оскільки за рахунок оптимізації структури

землекористування на основі створення сільськогосподарського кооперативу, а також переорієнтації виробництва на товарний напрям, не змінюючи характер ведення виробничої діяльності, прогнозується зростання умовного рівня рентабельності до 160%, а частка продукції в бюджеті селянських господарств збільшиться майже на 10 пунктів. Як показують отримані данні, реалізація запропонованих заходів можлива для селянських господарств різного рівня доходів і здатна забезпечити суттєвий соціальний ефект. Подальші дослідження мають бути зосереджені на розробці рекомендацій щодо обґрунтування ефективності міжгосподарської співпраці селянських господарств в різних галузевих напрямках.

Список використаних джерел

1. Ефективність сільськогосподарського виробництва в особистих господарствах громадян / [за ред. П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, Ю.Я. Лузана]. – К.:ІАЕ УААН, 2001. – 378с.
2. Методичні рекомендації з організації сімейних ферм в Україні (на прикладі виробництва молока)/ [Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, М. І. Кісіль та ін.]. - К.: ННЦ "ІАЕ", 2014. - 60с.
3. Програма розвитку особистих селянських господарств в Україні на період до 2020 року (проект)/ [за ред. Ю.О. Лупенка, М.Й. Маліка]. - К.: ННЦ ІАЕ, 2013. - 28с.
4. Орлатий М. Соціальна сфера села./М.С. Орлатий. - К.: ІАЕ, 1997. - 200с.
5. Сільське господарство України 2016. – К., 2017. – 246с.
6. Чаянов А.В. Крестьянское хозяйство: Избранные труды / [редкол.сер.: Л. И. Абалкин (пред.) и др.]. – М. : Экономика, 1989. – 492 с.
7. Чаянов А.В. Природа крестьянского хозяйства и земельный режим/А.В. Чаянов // Труды Всерос. съезда Лиги аграрных реформ. - М., 1918. С.4-5.
8. Челинцев А.Н. Русское сельское хозяйство перед революцией./А.Н.Челинцев. - М.: Изд-во СХ академии им. Тимирязева "Новый агроном", 1928. - 239с.
9. Челинцев А.Н. Теоретические основания организации крестьянского хозяйства./А.Н. Челинцев. - Харьков, 1919. - 178с.
10. Яворська Т. І. Малий бізнес у сільському господарстві: теорія і практика: монографія / Яворська Т.І. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 386с.